

קול צופיד

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

שמות - תשס"ג - מאת מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָאֱלִיהוּ זְצוּק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָאֱלִיהוּ זְצוּק"ל

פרשת השבוע : שמות

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"ג.

הלכות תפילה א'

וימת מלך מצרים

השבוע נקרא בפרשה: "וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיָּאָחֲזוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶבְדָּה וַיִּזְעָקוּ וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם אֶל הָאֱלֹקִים מִן הָעֶבְדָּה" (שמות ב', כ"ג). ומבאר רש"י (שם): "נצטרע, והיה שוחט תינוקות ישראל ורוחץ בדמם". שמא תשאל מנין לו לרש"י חידוש זה להוציא מקרא מידי פשוטו? אלא הביאור הוא, שרש"י הבין שאם היה מת כפשוטו, היו התנאים של עם ישראל במצרים טובים יותר, שהרי נוהג העולם כשמת המלך וקם מלך חדש תחתיו, זהו זמן של הנחות וחנינות; אבל כאן התורה אומרת שכתוצאה מ'מיתות' של המלך, עם ישראל זעקו מן העבודה, כלומר שהוקשתה עליהם העבודה, אלא ודאי נצטרע, וכבר אמרו חז"ל שמצורע חשוב כמת.

ויש שמוסיפים משם הגאון, הרי אין שלטון ביום המוות וכיצד אומר הפסוק "וימת מלך"? אלא משמע, לא מיתה ממש אלא כעין זה, היינו צרעת.

ויזכור אלוהים את בריתו

"וַתַּעַל שְׁוַעְתָּם אֶל הָאֱלֹקִים מִן הָעֶבְדָּה. וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אֲבֹרָתָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב. וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּדַּע אֱלֹקִים" (שמות ב', כג - כה). הנה עומדים בני ישראל מול הגזרות הקשות ועבודת הפרך שמעביד אותם פרעה, ומצפה הקב"ה שיעמדו עם ישראל ויכניעו את לבם לפניו בתפלה, ויעזבו את העבודה זרה ששקעו בה עם השנים, אלא שבמקום זאת הם עומדים ורוטנים כל היום על רוע מזלם ומקללים את פרעה. ואמר להם הקב"ה הנכם צריכים להתפלל במקום לרטון וכמו שכתוב (ישעיהו י', ה') "הוֹי אֲשׁוּר שֶׁבֶט אָפִי וּמִטָּה הוּא בְּיָדָם זַעֲמִי". אלא שריחם עליהם אבינו שבשמים ואמר, רוב השנים במעמסת הפרך גרם להם להגיב כך, וגם אין להם שעת פנאי ורוגע כדי להתפלל. על כן אמר להם שגם ללא תפלתם הוא יזכור את בריתו שכתב עם אברהם יצחק ויעקב. וכל כך למה? אימנם מן הדין היה ראוי להמשיך את שעבודם, אלא שראה הקב"ה שאם ימשיך המצב אליו נקלעו, עלול הדבר לדרדר אותם למקום ממנו לא יוכלו לשוב, למ"ט שערי טומאה ולשער החמישים, וע"כ גאלם "ימיד".

מנהיגות לא נקבעת אלא בציווי עליון

הקב"ה שולח את משה רבנו לפרעה כדי להודיע לו את דברו לשלח את עם ישראל ממצרים, ובעקבות כך מקשה פרעה את לבו ומגביר את שעבודו על העם. ואמר לו משה רבנו להקב"ה: (שם ה', כב כג) "וַיִּשְׁבֹּב מֹשֶׁה אֶל ה' וַיֹּאמֶר אֶד-נִי לָמָּה הִרְעִיתָ לָעַם הַזֶּה לָמָּה זֶה שְׁלַחְתָּנִי. וּמָהָּ בָאתִי אֶל פְּרֹעֶה לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הָרַע לָעַם הַזֶּה וְהִצַּל לֹא הִצַּלְתָּ אֶת עַמְּךָ". ואמר מרע"ה, רבש"י, הלוא מתחילה לא רציתי ללכת בכלל, ואני העדפתי לשבת וללמוד תורה בישיבה, אבל אתה הקב"ה שלחת אותי למצרים להיות מנהיג. [צאו וראו את ההבדל בינו לבין אלו הרוצים להיות מנהיגים בימינו, כמה הם מתקוטטים ונוקטים בכל אמצעי אפשרי כדי להגיע לכס המנהיגות, ואפילו שוחד מחלקים בשביל זה]. וכמו שחז"ל אומרים (ש"ר פ"ג) "אמרו חכמים ז' ימים קודם, היה הקב"ה מפתה למשה שילך בשליחותו, ולא היה רוצה לילך עד מעשה הסנה הה"ד לא איש דברים אנכי חד, מתמול שנים, גם ג', משלשום ד', גם ה', מאז ו', דברך ז' ". מכאן אנו למדים שמנהיגות אינה נקבעת על פי שיטות בחירות אלו או אחרות, אלא על פי ציווי וגזירת עליון דוקא ובשליחותו.

גירוש לשם מניעת חזרה למצרים

במהלך סירובו של מרע"ה להיות השליח להוציא את ישראל ממצרים, הוא אומר להקב"ה (שם ב', יג) "וַיֹּאמֶר בִּי אֶד-נִי שְׁלַח נָא בְּיָד תִּשְׁלַח". ואומרים חז"ל שהתכוון לאהרן אחיו או אליהו הנביא שנאמר (מלאכי ג' כ"ג) "הִנֵּה אֲנִכִּי שְׁלַח לָכֶם אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָאִי", אבל ה' אמר לו שעדיין לא הגיע זמן הגאולה השלמה. ובהמשך כתוב (שם ו', א) "וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה עֲתָה תִרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעֹה כִּי בְּיָד חֲזָקָה יִשְׁלַח וּבְיָד חֲזָקָה יִגְרָשֶׁם מֵאֶרְצוֹ". ויש להבין מדוע היה צריך להגיע לידי כך שהקב"ה יעשה שפרעה הרשע יגרש את עם ישראל דוקא? אלא שהיצר הרע שלהם היה כל כך חזק, שאם לא היה מגרש אותם היו חוזרים למצרים - וכבר אמרו חז"ל שכשעמדו על שפת הים חלקם רצו לחזור, וחלקם ענו להם איך נחזור הרי הוא גירש אותנו. על כן, היה צריך הקב"ה להביא לידי כך שייאלצו לצאת מבלי לחשוב כלל על חזרה למצרים, ואעפ"כ היו כיתות שרצו לחזור.

בעיתה או אחישנה

הזכרנו כמה פעמים את דברי האור החיים הקדוש שכותב שעם ישראל היו צריכים להיות במצרים ארבע מאות שנה כמו החשבון המקורי, אלא שהקדוש ברוך הוא הקדים להם את יציאתם מפני שהיה מצבם גרוע מאוד, והגיעו לקצה גבול היכולת וכמעט הגיעו למ"ט שערי טומאה. ועל זה אמר שיש בגאולה את שתי הבחינות הידועות, יש 'בעתה', ויש 'אחישנה'. ואנחנו צריכים להתפלל, שכשם שאבותינו נגאלו ממצרים בבחינת 'אחישנה', כך גם אנחנו, שסובלים סבל רב מבית ומחוץ, נזכה להגאל בבחינת 'אחישנה', ואת ה'בעיתת' יחיש.

וקביעת עתים לתורה מועילה לכלל ולפרט, שהגאולה תהיה בבחינת 'אחישנה'. ונרמז "בעיתתה" - על ידי קביעת עיתים לתורה, אז אחיש את הגאולה.

זעקה אמיתית מושיעה מכל צרה

התפלה היא האמצעי היעיל ביותר שמעורר רחמים כדי להנצל מכל המצב. וזהו שכתוב בפרשה (ב, כד) "וַיִּשְׁמַע אֱלֹקִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אֲבֹרָתָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב. וַיֵּרָא אֱלֹקִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּדַּע אֱלֹקִים". כשמת מלך מצרים באו בני ישראל לשר ההסברה (או התקשורת) ואמרו לו שגם הם רוצים לקיים עצרות אבל ובכי על מותו של המלך. בא בלעם הרשע ואמר לו שלא יתן להם, כי כלפי חוץ זה ייראה כאילו שהם בוכים ומתאבלים, אבל באמת אין להם שום אכפתיות גם אם ימותו כמה מלכים אחריו, ולמעשה הם מקיימים עצרות תפילה וסליחות להושיע מצרותיהם, רק שעושים את זה בהסוואה. והקב"ה בוחן לבות וכליות וידוע האם דמעות של תפלה הן אמיתיות או מופנות לעניינים אישיים. ועל כן, הם יבכו כלפי חוץ על המלך שמות, וכוונתם על צרת השעבוד, והקב"ה חנון ורחום ישמע תפילתם ויושיעם.

בחינת סיבת הדמעות בידי הקב"ה

חז"ל אומרים, מי שמוריד דמעות על אדם כשר, הקב"ה סופרן (את הדמעות שלו) ומניחם בבית גזיו. והביאור בזה הוא כנ"ל, שבראיית עיני בשר ודם אי אפשר לדעת בוודאות שהבכיות האלו הם על אובדנו של האדם הכשר, כי אולי הוא בוכה על צרות שפקדו אותו - אבל הקב"ה יכול לספור את הדמעות ולומר עליהן שהן אמיתיות והגיעו מכך צער אמיתי שאבד צדיק מן הארץ.

דמעות של גיל ושמחה

כמו כן, אפשר לבאר מה שכתוב (תהלים קכו ה') "הִזְרַעְיִם בְּדָמָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ", שלפעמים דמעות לא יוצאות מתוך כאב וצער אלא מתוך התרגשות של שמחה, ואת זה רק הקדוש ברוך הוא יכול לדעת האם דמעות אלו יצאו מכך שמחה והתרגשות או בגלל צער וכאב.

קול צופיך

מרת הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

שמות - תשס"ג - מאת מרת הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

להתפלל תפילת ערבית של ליל שבת בערב שבת מוקדם, וכן ערבית של מוצאי שבת בשבת, לפי שתפילת ערבית רשות. כל מי שעבר עליו זמן תפילה ולא התפלל במזיד, אין לו תקנה ואין לו תשלומים. בשוגג או שהיה אנוס או שהיה טרוד, יכול להשלים תפילתו בזמן תפילת התשלומים.

תפלת תשלומים במוצאי שבת

הגמ' דנה בענין תשלומים בתפלות שמשנתות, כגון תשלומים של תפלת יום חול על ידי תפלת שבת או ההיפך. וז"ל הגמ' (ע"ב) "תנו רבנן טעה ולא התפלל מנחה בערב שבת - מתפלל בליל שבת שנים, טעה ולא התפלל מנחה בשבת - מתפלל במוצאי שבת שנים של חול, מבדיל בראשונה ואינו מבדיל בשניה, ואם הבדיל בשניה ולא הבדיל בראשונה - שניה עלתה לו, ראשונה לא עלתה לו". לעולם תפלת תשלומים צריכה לבוא אחרי התפלה העיקרית, ונקוט סימן זה בידך, שכאשר מביא אדם אורח לביתו הוא נכנס ראשון ואחריו האורח. הדבר בא לידי ביטוי בתפלה של מוצאי שבת שיש עמה גם תשלומים על מנחה של שבת, שהראשונה היא לשם ערבית וצריך להבדיל בה, והשניה באה לשם תשלומים ולא מבדילים בה, ואם הבדיל בשניה, נמצא שהשניה היתה החובה, ועל כן צריך להתפלל תפלה שלישית לשם תשלומים ולא יבדיל בה. כל זה אם לא הבדיל בראשונה, אבל אם הבדיל בשניה יצא יד"ח.

כנגד מי תיקנו את התפילות

הגמרא שואלת כנגד מי תיקנו את התפילות? "איתמר, רבי יוסי ברבי חנינא אמר: תפלות אבות תקנום. רבי יהושע בן לוי אמר: תפלות כנגד תמידין תקנום. תניא כוותיה דרבי יוסי ברבי חנינא, אברהם תקן תפלת שחרית יצחק תקן תפלת מנחה יעקב תקן תפלת ערבית". ולמסקנא הגמרא אומרת שהתפלה נתקנה גם כנגד האבות וגם כנגד תמידים (עיי' ברכות כ"ו ע"ב).

עוד אומרת הגמרא, שאם התפלות כנגד האבות, תפלת מוסף - כנגד מי, שהרי יש לנו רק שלשה אבות כנגד ג' תפלות? עונה הגמרא שתפלת מוסף ודאי כנגד קרבנות. וכיון שכן, גם שאר התפלות כנגד הקרבנות (עיי"ש).

תפילת ערבית רשות, אבל קבלה כחובה

והנה תפלת ערבית היא רשות, אלא שקבלה כחובה וכך כותב גם הרמב"ם, ודינה כמו שאר התפלות. הנפקא מינה היא בענין אמירת יעלה ויבוא, שאם לא אמר בערבית של ליל ראש חודש "יעלה ויבוא" - אינו חוזר, והטעם הוא משום שבמקור תפלה זו היתה רשות. מה שאין כן בשחרית ובמנחה חייב לחזור כיון שהם חובה גמורה. וכן מפני שאין מקדשין את החודש בלילה.

וז"ל הרמב"ם (פ"א הלכה ו'): "ואין תפילת ערבית חובה כתפילת שחרית ומנחה. ואעפ"כ נהגו כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם להתפלל ערבית וקבלה עליהם כתפילת חובה".

מדוע ערבית במקורה רשות?

בעל הטורים השלם אומר: "שהאבות הקדושים עמדו להתפלל, ומשום כך נתקנו שלשת התפלות כחובה. ולפי זה מדוע ערבית מקורה רשות? אלא שיעקב אבינו עמד להתפלל מנחה ולא ערבית ושקעה לו חמה מוקדם משום שעבר על מקום שהתפללו בו אבותיו, על כן מתחילה לא היתה תפילתו לשם ערבית, אלא שהמשיך אותה לשם ערבית, ועל כן היא רשות. אולם כאמור לעיל עתה קבלה כחובה."

קבלת שבת מוקדם, ומוצ"ש מאוחר

יש כמה בתי כנסיות שנוהגים להתפלל מנחה מוקדם, לפני פלג המנחה, וערבית מתפללים מבעוד יום גדול, אחרי פלג המנחה. המקור לכך מהגמרא שאומרת שרב היה מתפלל תפלה של שבת בערב שבת מוקדם, ומקבל עליו שבת מוקדם, וכן במוצאי שבת היה מתפלל מוקדם כשעה ורבע לפני השקיעה, אלא שלא עשה אז מלאכות (ואפשר לעשות רק בשעת הדחק. עיי' לשו"ע סי' רצ"ג סעי' ג', ולכה"ח שם סי' ק"ח משם מג"א סי' ק"ד).

תועלת התפלה

בענין חשיבותה של התפלה מוצאים בדברי חז"ל: "דרש רבי פנחס בר חמא, כל מי שיש לו חולה בתוך ביתו, ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים, שנאמר חמת מלך מלאכי מות ואיש חכם יכפרנה". וצריך לדעת שלא רק תפלתו של חכם תועיל, אלא גם תפלתו של האדם עצמו יכולה להועיל ביותר. חז"ל תקנו י"ט ברכות להתפלל שלש פעמים ביום, ובהם מרוכזים כל צרכיו הפרטיים והכלליים של כל אדם מיישראל, ויכול לשאול בהם כל מה שהוא צריך. ואין לטעות ולומר, האם בלא התפלה אין הקב"ה יודע חלילה מה חסר לאדם? אלא שעל ידי התפלה הוא מושך על עצמו סגוריה ובכך תתקבל תפלתו, ולפעמים הקב"ה מתאוה לתפילת הצדיק.

תפלה לעני כי יעטוף

בענין תפלתו של עני כתוב (שם קב א) "תפלה לעני כי יעטוף", ויש להבין מהי העטיפה המוכרת בתפלתו של העני - והביאור הוא, שהעשיר שיש לו כבר כל צורכו מרכז את תפלתו לבקש עוד ועוד, לעומתו העני שאין לו מאומה, מבקש את המינימום, מעט לחם עם חלב או עם גבינה להשקית את רעבונו בני ביתו. ברור הדבר שהקב"ה שומע ומקבל את תפלתו של העני לפני העשיר. משרואה העשיר שכן הוא, בא לעני ומבקש ממנו 'לעטוף' את תפלתו עם תפלתו שלו ויקח אותה 'טרמפ' על הדרך ובכך יתקבלו שתי התפלות יחד. ומיהו, צריך העשיר לדעת שאם הוא תומך בו במתת יד הגונה, אז בזכות הצדקה תעלה תפלתו יחד עם תפלתו של העני, אבל אם לא, אין לזה כל ערך.

תפלה עדיפה על קורבן

הגמרא מבארת שהתפלה היא רחמים, וז"ל: (ברכות כ"ו ע"ב) "כיון דצלותא רחמי היא - כל אימת דבעי מצלי ואזיל". עניין הרחמים שיש בתפלה הוא, שהיא עדיפה יותר מקרבן, שכן קרבן אינו קרב אלא בזמנו, ואין לו תשלומים, אבל לתפלה יש תשלומים שאם נאנס ולא התפלל תפלה אחת יכול להשלימה באחרת. וז"ל הגמ' "איבעיא להו, טעה ולא התפלל מנחה, מהו שיתפלל ערבית שנים? אם תמצא לומר טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית שנים - משום דחד יומא הוא, דכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד, אבל הכא תפלה במקום קרבן היא, "וכיון דעבר יומו בטל קרבנו", או דילמא כיון דצלותא רחמי היא כל אימת דבעי מצלי ואזיל". וכך מסקנת הגמרא שכיון שהתפלה היא רחמים אפשר לעשותה תשלומים למרות שעבר יומה לגמרי כגון ממנחה לערבית.

אין תשלומים למזיד

לא יאמר אדם כיון שלא התפללתי 'עבר זמנו בטל קרבנו', אלא יש עליו חיוב להתפלל תשלומים.

והגמ' מלמדת אותנו שלא בכל מצב אפשר להשלים תפלות, אלא רק בשוגג, אבל אם במזיד לא התפלל - אין לה תשלומים, וז"ל הגמ': "מיתבי מעות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות, מעות לא יוכל לתקן זה שבטל קריאת שמע של ערבית וקריאת שמע של שחרית, או תפלה של ערבית, או תפלה של שחרית - וחסרון לא יוכל להמנות זה שנמנו חבריו לדבר מצוה ולא נמנה עמהם. אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן, הכא במאי עסקין שבטל במזיד. אמר רב אשי דיקא נמי דקתני בטל ולא קתני טעה שמע מינה".

אנוס בדעתו יש לו תשלומים

הבא"ח כותב שאדם שנמצא באמצע מסחר והגיע זמן תפלה, ולא הלך להתפלל אלא נשאר בחנותו, לכאורה יש בזה פשיעה ולא אנוס שכן על ידי התפלה ישיג את פרנסתו ולא על ידי ריבוי מסחר? אלא שהוא מסיק לזכותו, שכיון שהוא חשב בדעתו שירוויח יותר, גם אם זה על חשבון התפלה, מקרי אנוס בדעתו ויש תשלומים לתפילתו (עיי' בא"ח משפטים אות טו).

הרמב"ם כותב (פ"ג מהלכות תפילה הלכה ז'): "המתפלל תפילה קודם זמנה לא יצא ידי חובתו וחוזר ומתפלל אותה בזמנה. ואם התפלל תפילת שחרית בשעת הדחק אחר שעלה עמוד השחר, יצא ידי חובה. ויש לו לאדם

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

שמות - תשס"ג - מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֵלֵיהוּ זְצוּק"ל

החמיץ פניו מאוד בגלל המליחות. אמר לו הרב תשתה ותשתוק. ענה לו וכי אני אשתה קפה מלוח? אמר לו כנראה שאשתך עשתה את הקפה ולא המשרתים וטעתה בין הסוכר למלח, אל תצחק שלא תיעלב. אמר לו: אם אתה דואג שלא לבייש אשה גויה, כנראה שכל ההלשות היו שקריות - ופטרו לשלום.

מעלת העצומה של התפלה

התפלה היא זכות עצומה שיש לנו שאנו מתפללים לפני בורא עולם, וגם פונים אליו בלשון נוכח. דבר שאינו מצוי כלל בין בני האדם, שהרי אפילו לפני שופט או קצין מדברים בלשון של קבוד, בלשון נסתר, כל שכן לפני נשיא או מלך. ולפני מלך מלכי המלכים על אחת כמה וכמה שצריך לדבר בלשון של נימוס וכבוד ביותר, ואף על פי כן קרוב ה' לכל קוראיו, ואנו פונים אליו בלשון נוכח.

תשלומים להרבה תפלות

הראב"ד והכסף משנה כותבים שאם אדם דיגל כמה ימים תפלה באונס, כגון: שהיה חולה ועבר ניתוח ומשום כך לא יכל לזוז כמה ימים ממיטתו ולא התפלל כמה תפלות, כשקם ממטתו עומד, יתפלל את כל התפלות שדיגל ואפילו אם רבות הם (עיין ברמב"ם פ"ג הלכה י' בראב"ד וכו' משנה שם וכן ללחם משנה שם). ועיין לשו"ע (סי' ק"ח סעי' ה') שכתב: "אע"פ שאין תשלומין אלא לתפילה הסמוכה לאותה תפילה, ותפילות אחרות שהפסיד אין להם תשלומין, אם רצה להתפלל אותה נדבה ושיחדש בה שום דבר הרשות בידו ונכון לעשות כן".

למעשה, אין להתפלל תשלומים אלא תפלה אחת ולא מצאנו יותר מזה, אבל יוכל להתפלל את שאר התפלות בתורת נדבה, אם מכיר את עצמו שיוכל להתפלל כדבעי.

חובת תפילה - מדאורייתא או מדרבנן ?

הרב כה"ח שואל, האם חובת תפילה מדאורייתא או מדרבנן ? אמנם הגמרא אומרת שהמסופק אם התפלל מנחה או ערבית, יתפלל שוב, כי תפילה היא רחמים, והלואי ויתפלל אדם כל היום כולו. אך לעצם השאלה הנ"ל:

דעת הרמב"ם: מהפסוק "ולעובדו בכל לבבכם" אנו למדים איזו היא עבודה שבלב ? היא אומר זוהי תפילה - מכאן שחובת מדאורייתא, אבל אין חובת להתפלל את כל התשעה עשרה ברכות, ודי במה שמתפלל בדרך הודאה לבורא עולם. אלא שחז"ל תיקנו להתפלל את תפילת שמונה עשרה וגם את הברכה התשע עשרה.

דעת הלבוש: תפילת שמונה עשרה מדרבנן, אך עשאוה דאורייתא. הרב כותב: אמנם ספק דרבנן לקולא אך לקחו זאת כחומרא (עיין לכה"ח סי' ק"ז ס"ק א').

שתיה קודם התפילה

אדם שקם בבוקרו של יום חול ומרגיש צימאון - רשאי לשתות כוס מים קודם התפילה, ואפילו תה או קפה.

אומר הרב בעל 'גינת ורדים': ישתה קפה ללא סוכר, שלא יהא תענוג. אך לאחר מכן כתב: כיון שאמר הרופאים ששתית קפה ללא סוכר עלולה להזיק לאדם, על כן רשאי לשתות קפה עם מעט סוכר. כתוב "הצמא והרעב בכלל חולים הם". אם אדם קם מוקדם בבוקר קודם עלות השחר אין לו בעיה ויכול לשתות ולאכול. ולפי הקבלה לא יאכל, רק ישתה.

ואם קם אחרי עמוד השחר, אסור לאכול ולשתות, אלא"כ בהעדר זה לא יתפלל כדבעי, וכלשון השו"ע "הצמא והרעב הרי הם בכלל החולים, אם יש בו יכולת לכיון דעתו יתפלל, ואם לאו אם רצה אל יתפלל עד שיאכל וישתה" (סי' פ"ט סעי' ד'). והוסיף כה"ח (שם ס"ק מ"א): שעל אדם חלש לא דיברו חכמי הקבלה.

תפילות אבות תיקנו כנגד הקרבנות, וישנו זמן קבוע לכל תפילה ותפילה. בחורף מקילים לפועלים להתפלל מעמוד השחר והלאה או שעה אחת לפני הנץ החמה.

למעשה, היום יש הנוהגים לעשות כן, להתפלל ממש ערבית של ש"ק אחרי פלג המנחה (ובפרט לפי שעון קיץ, כדי שהתינוקות לא ישנו), אלא שאז יכולים לבקש ממי שלא קיבל שבת לעשות עבורו מלאכות. גם במוצאי שבת יכול אדם לומר לחברו לעשות מלאכה בשעה שהוא עדיין לא הוציא שבת כגון שהוא נוהג כרבנו תם (ואמר מראש שהוא נוהג כן בלי נדר), והטעם הוא משום שהוא יכול בפועל לעשות מלאכה גם כן אם הוא יאמר ברוך המבדיל, ועל כן לא אוסרים בכהאי גוונא (עיין שו"ע סי' רס"ג סעי' י"ז). ועיין כה"ח שם ס"ק ק"ב מחלוקת בין לבוש לרמ"א, ע"ש.

רמיזה לגוי, לכלב, או גרימה להפעלת חיישנים

אין לומר לגוי לעשות מלאכה בשבילו בשבת. ולא רק לגוי אסור, אלא אפילו לבהמתו כגון שהוא אילף את כלבו לעשות מלאכות שונות, אסור לאדם לרמוז לו לעשותם בשבת. גם קול הוי מעשה וכמו שהגמ' אומרת במנהיג שור וחמור בקולו שאסור. והנפקא מינה לימינו לגבי כל מיני חיישנים שרגישים ופועלים על פי קולו של האדם שאסור לגרום שיפעלו בשבת.

כיוון שעון שבת בשבת

אין לשנות כיוון של שעון שבת בשבת, בין לאחר ובין להקדים. יש הרואים לומר שלאחר כיבוי מותר, וכן לאחר הדלקה מותר, אך אין לסמוך עליהם למעשה. והטעם הוא משום שבשעון יש גם תוקע בכפתורי הכיוון, ויש גם בנין וסתירה, והכלל הוא "לא תיגע בו יד".

מנחה ומוסף מה קודם ?

אדם שהתאחר מאוד בתפלת שחרית, כגון ביום כיפור, ועבר זמן שבע שעות של תפלת מוסף, האם יתפלל מנחה או מוסף ? יש מי שאומר שתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, ועל כן יתפלל בתחילה מנחה, ויש מי שחולק. דעת הרמב"ם: יתפלל קודם מנחה, וז"ל (הלי תפלה פ"ג ה"א): "היו לפניו שתי תפלות של מנחה ושל מוספין מתפלל של מנחה ואחר כך מתפלל של מוספין. ויש מי שמורה שאין עושין בציבור כן כדי שלא יטעו" עכ"ל. **למעשה**, מתפלל מוסף, ואם אין זמן גם למנחה, יוכל להתפלל ערבית שתיים, כיון שלמוסף אין תשלומים.

תפלת שחרית בשבת מוקדם דוקא

יש הנוהגים לקום לתפילת שבת בבוקר מאוחר, ויש להם סימוכין לדבר הזה. אך יש לדעת שבאופן זה יש בעיה של ק"ש ותפילה שלא בזמנם או בזמן בשעת הדחק ועוד, כיון שלפעמים כשחוזרים לביתם לאחר התפילה הם מקדשים ואוכלים מיני מזונות, ועל ידי זה מתאחרת הסעודה השניה שזמנה לפני חצות, והוא אכל עוגה קודם חצות ופת אחרי חצות. על כן, יש להקפיד בשבת להתפלל מוקדם, ואם ירצה יעשה קידוש עם מזונות, ואחרי כן יאכל קודם חצות. ואפילו אם ירצה לחזור לישון בינתיים לית לן בה, כי ידי חובת קידוש במקום סעודה יצא יד"ח. ולדעת הגאון אין קידוש במקום סעודה אלא על ידי פת ממש ולא מזונות.

סעודת שבת לתאבון

יש להזהר שלא לאכול יותר מדי מזונות לפני הסעודה, כי אז לא יאכל סעודת שבת לתאבון. ואם נמצא בקידוש בבית הכנסת לאחר התפילה, יקפיד שלא יאכל קוגל יותר משתי פרוסות, וכן בורקס לא יאכל יותר מ - ב' חתיכות, כדי שיוכל לשבת לאכול סעודת שבת לתאבון (וכן שלא יהא נראה רעבתן לפני האנשים או יגרם צער לאחרים אם יחסר להם).

כבוד לכל בריה

מסופר על מורינו רבנו אברהם ענתבי זצ"ל, שבזמנו הלשינו על היהודים שהם מזלזלים בגויים. הזמין הוואלי (המושל) את רבנו אברהם ענתבי לננוף בו ולהוכיחו, הלך הרב, וכל הקהילה אחריו, ומשהגיעו, הזמינו רק את הרב להכנס, ומנהגם היה שמגישים לאורחים לשתות תה או קפה, וכך באו להגיש לו. אמר לו הוואלי תשתה ותברך. לקח הרב מהקפה והנה הוא מלוח מאוד, אך הוא שתה ולא אמר כלום. משטעם הוואלי את הקפה

קול צופיך

מרת מרתשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

שמות - תשס"ג - מאת מרת מרתשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

תפילת נדבה

כתוב "המסופק אם התפלל תפילה יתפלל תפילת נדבה".
וכתוב בשו"ע (סי' ק"ז סעי' ד'): "הרוצה להתפלל תפילת נדבה, צריך שיהא מכיר את עצמו וזהיר ואמיד בדעתו שיוכל לכוון בתפילתו מראש ועד סוף, אבל אם אינו יכול לכוון יפה, קרינן ביה 'למה לי רב זבחס', והלאו שיוכל לכוון בשלש תפילות הקבועות ליום".
דהיינו, אין הדבר קל לבוא ולהתפלל תפילת נדבה.
בית המקדש היה מותר להביא קרבנות נדבה, והיו הכהנים עובדים בתורנות, ובעיר יריחו היו כהני "מילואים" שאם היה כמות גדולה של קרבנות הם היו כעזר וסיוע בעבודה בביהמ"ק.
וכתוב שמשה רבנו חילק את הכהנים למשמרות, וחל עליהם חיוב לבוא ולעבוד במשמרות, ורק בזמנים מסוימים היו יכול לעבוד כל כהן שירצה.
כתוב שלעתיד לבוא בית המקדש ירד בנוי ומשוכלל, שיהא בו כל השכלולים האפשריים שיש היום.

ותחיין את הילדים

בפרשת השבוע נקרא על פרעה ותחבולותיו להרוג את ילדי ישראל, והעיקר אצלו להרוג יהודים, וה"ה לפרעה של דורנו שרוצה רק לאבד את זרע ישראל.
על שפרה ופועה נאמר "ותחיין את הילדים" שהיו מספקות להם מים ומזון. אומרים חז"ל שבא פרעה ושאל אותן מדוע לא קיימתן את גזרתי? והן עונות לו: כי חיות הנה בטרם תבוא אליהן המיילדת וילדו. שואל פרעה: אם כן מדוע אתן מביאות להם עוד מים ומזון? אך למעשה על השאלה הזו לא נכתבה תשובה במקרא. אך ניתן לומר, שהם יענו לפרעה, שהם קיבלו דמי קדימה על הלידה, וכשהאשה ילדה כבר קודם שהגיעו אליה, היא ביקשה את הכסף בחזרה, אך אנו כבר השתמשנו בכסף הזה לקנות מים ומזון. ועוד, המיילדות אומרות לו: אנחנו מתביישות בשאלתך, הרי אנחנו חייבות להחיות אותם במצב הזה שבו הם נמצאים בגלות מצרים.

כתוב בזהר הקדוש (המובא בחוק לישראל שמות יום ב'): כתוב שבנות ישראל במצרים עליהן נאמר בזכות נשים צדקניות נגאלו אבותינו ממצרים. ומי שמפיל את בנו סותר את בניין השכינה ורוצח הוא, והחומרא היא גדולה ביותר שהורס מה שהקב"ה בונה.

חז"ל אומרים "אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף". ובכל דור ודור הקב"ה שולח לנו אנשים מיוחדים, ואשרינו שזכינו לד"ר אליהו שושהיים – יו"ר אגודת 'אפרת', שמשקיע מזמנו, הונו ומירצו, שמקיים במוחש "ותחיין את הילדים", ה' יאריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים, אין ספק שכל פעולותיו גורמות לקירוב הגאולה ממש, ויהי רצון שזוכה לראות בביאת הגואל ובבנין אריאל בעגלא ובזמן קרוב ואמרו אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

www.harav.org

